

Пальонний Олександр Ігорович
Науковий керівник – канд. філос. наук, доц. Варинаєв О.М.
Державний біотехнологічний університет

ОСВІТА ДЛЯ ВСІХ: ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Проблема рівності людей є однією з найактуальніших тем у сучасному світі. Проте навіть незважаючи на значний прогрес у сфері прав людини, нерівність та дискримінація залишаються реальністю для багатьох. Нерівність стосується і такої категорії, як гендер.

Однаково рівноправний доступ до освіти, руйнування гендерних бар'єрів у виборі спеціальностей, та усунення стереотипів щодо ролей чоловіків і жінок в освітньому процесі – саме ці аспекти вимагають наразі нашої уваги та розуміння. Але для початку слід визначити відмінність між поняттями «стать» та «гендер», які часто взаємозамінюють та плутають, хоча ці терміни різні.

Стать зазвичай визначається біологічними і фізичними характеристиками, такими як хромосомний склад (жіночий XX чи чоловічий XY), репродуктивні органи та інші фізіологічні аспекти. Традиційно розрізняють чоловічу та жіночу стать. Натомість термін "гендер" позначає соціально-культурну конструкцію, яка визначається соціальними ролями, очікуваннями та нормами, пов'язаними з тим, що вважається "чоловічим" або "жіночим" в даному суспільстві. Вперше таке формулювання використав антрополог та психолог Джон Маннінг у 1955 році, проте широкого вжитку дане поняття набуло лише після 1970-го року. Офіційної інформації щодо кількості гендерів не існує, але зустрічаються думки, що насправді їх налічується від 30 до кількох сотень видів. Основними з них є: чоловік, жінка, трансгендер (гендер не відповідає статі, отриманий від народження), небінарний гендер (ідентичність не вписується чітко в бінарний поділ на чоловіка або жінку), бігендер (особа ідентифікує себе як обидві статі чи періодично переходить від однієї до іншої), гендерфлюїд (ідентичність може змінюватися з часом або в різних контекстах), агендер (особа не відносить себе до жодної статі або відчуває відсутність гендерної ідентичності).

Гендерна нерівність, в основі якої лежать усталені стереотипи та соціокультурні норми, ставить під загрозу цілком законні та невід'ємні права кожної особи на гідне життя, освіту та працю. Протистояння цій проблемі вимагає не лише правового захисту, але й системних змін у суспільстві, спрямованих на визнання та виправлення нерівності в розподілі можливостей та ресурсів. В Україні питання гендерної рівності, в тому числі пов'язані зі сферою освіти населення, регулюються такими законами:

1. Закон України "Про засади запобігання та протидії домашньому насильству" - цей закон має на меті захист жінок та дітей від насильства в родині.
2. Закон України "Про рівність жінок та чоловіків" - прийнятий у 2005 році, він став першим спеціальним законом, присвяченим гендерній рівності в Україні.

3. Закон України "Про освіту" - відзначає важливі аспекти рівноправ'я та можливостей у сфері освіти, включаючи питання гендерної рівності.

4. Закон України "Про протидію дискримінації в Україні" - закон спрямований на запобігання та протидію всім видам дискримінації, включаючи гендерну.

Проте, незважаючи на законодавче регулювання, питання гендеру в освітньому процесі трапляється значно частіше, ніж нам може здаватись і ось тільки деякі з аспектів його прояву:

- Вибір спеціальностей. В Україні існують традиційні гендерні стереотипи щодо вибору професій, тому жінки частіше обирають галузі, пов'язані з гуманітарними та соціальними науками, в той час як чоловіки переважно вибирають технічні та інженерні напрямки. Це може призводити до нерівноваги у розподілі гендерів в різних сферах праці.

- Гендерні стереотипи в навчанні. Навчальні матеріали та педагогічні практики можуть містити гендерні стереотипи, які впливають на уявлення студентів про ролі чоловіків і жінок в суспільстві. Тому важливим є перегляд і заміна таких матеріалів та застосування гендерно нейтральних термінів, як от «особа», «індивід», «громадянин», «людина» та нейтральних займенників він, вона, вони, їхній, його, її і ін.

- Доступ до освіти. Жінки і інші вразливі категорії населення можуть стикатися зі складнощами у доступі до якісної освіти та інформаційних ресурсів через різні фактори, такі як економічна обмеженість, традиційні культурні очікування та ін.

- Гендерний булінг. З ним стикаються особи, які не відповідають стереотипам своєї статі або відхиляються від традиційних ролей, пов'язаних з їх статтю. Це може включати в себе образливі коментарі, ворожі насмішки, соціальну ізоляцію, фізичні напади, чи інші форми навмисної агресії або приниження особи. Перш за все, для боротьби з даним явищем, необхідно усувати гендерні стереотипи та провадити гендерну освіту для висвітлення та актуалізації проблеми гендерної нерівності, а також виховання поваги до інших гендерів.

Крім того, якщо говорити не про учнів та студентів, а про викладачів, то часто від гендеру залежать питання оплати праці та кар'єрного росту. Незважаючи на те, що жінки складають значну частину педагогічного персоналу, їх оплата часто нижча порівняно з аналогічними посадами, які займають чоловіки. Також недостатнє представництво жінок на рішучих посадах у вищих навчальних закладах та дослідницьких установах може свідчити про наявність гендерних перешкод у кар'єрному розвитку.

Отже, не дивлячись на існуючі законодавчі акти, у системі освіти все ще відсутні чіткі стратегії, спрямовані на подолання гендерної нерівності та створення рівних можливостей для всіх студентів та працівників. Однею з головних цілей, на майбутнє, має стати сприяння рівноправ'ю та створення атмосфери, де кожна особа матиме однакові можливості для освіти та кар'єрного зростання, незалежно від статі чи гендерної ідентичності.